

MESLEKİ DENETİM: KİMIN İÇİN-KİME RAĞMEN?

H. Ali YİĞİT

Elektrik-Elektronik Mühendisi
ayigitttr@yahoo.com

Mesleki denetimde yıllar itibariyle mesafe katedilmiş olsa da henüz istenilen düzeye gelinemediğini görmek gerekiyor. Geçtiğimiz dönem Şube genel kurulu öncesi oluşturulan SMM Komisyonu aşağıdaki tespitlerde bulunmuştu.

'Odamızın ilgi alanındaki teknolojik gelişmeler diğer mühendislik disiplinlerinden çok daha fazla ve yoğun yaşanmaktadır. Bu teknolojik

gelişmeler bir yandan yaşamımızı kolaylaştırırken diğer yandan tüm bu teknolojiyen yararlanmaya yönelik altyapıların projelendirilmesini de karmaşıklaştırmaktadır. Gerek teknolojik gelişmelerin proje ve uygulamalara yansımalarının getirdiği karmaşıklık gerekse proje alanına mühendislik alanı dışında ki müdahalelerin fazlalığı sorunu karmaşık hem de çözümsüz hale getirmektedir.

Sorunun bir diğer yanı ise mühendislik adına üretilen yetersiz ve yanlış projelendirmeler kaynak israfını artırmakta ve mühendislik alanı dışındaki kişilerin proje üretimini de meşrulaştırmaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İller Bankası, TÜRK TELEKOM A.Ş. (TT), Belediyeler, TED.AŞ, Yapı Denetim Kuruluşları vb kamu kurumu ve/veya kamu adına denetim ve izin veren kuruluşlar da denetimleri gerekli standartlarda yapabilmeye konusunda yeterli personel ve altyapıya sahip değillerdir.

"Denetim yetersizlikleri en çok kaynak israfına neden olmaktadır. Çoğumuz yetersiz ve eksik projelendirmelerle ihale edilen yapılardaki sıkıntıları yaşamaktayız. Ucuz hizmet üretmek adına çoğu kez yetkisiz ve yetersiz kişilerce (farklı formasyonlar için yetiştirilmiş teknisyen, tekniker veya usta statüsündeki fen adamları) yapılan projeler standarttan uzaktır ve amaca da uygun değildir."

Gerek imar planları yapılırken gerekse projelendirme süreçlerinde kamusal denetim hep gözardı edilmiştir. Proje denetim süreci uzunca yıllar rant ilişkileriyle şekillenen bir alan olarak kalmıştır. TMMOB ve Odalarının kamusal denetim konusunda yıllardır dile getirdiği konular dikkate alınmamış, TMMOB ve Odaları bu sürecin dışında tutulmaya çalışılmıştır. 4708 Sayılı Yapı Denetimi hakkındaki yasa ile tüm yetkiler Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na verilerek TMMOB ve Odaları devre dışı bırakılmıştır.

Yapı Denetim kuruluşları, yasa ve yapısı gereği kamu adına denetim yapma ihtiyacına yanıt verirken duruma değildir. Ticari ve kar odaklı olarak yapılan sözleşmelerle denetim yapılamamaktadır. Bu kuruluşlarda çalışan üyelerimiz de mesleklerini icra edememektedirler.'

- Gerekli teknik donanım eksiktir,
- Projeler mühendis olmayan ve gerekli ulusal ve uluslararası standartlara hakim olmayan personel tarafından kontrol edilmektedir,

- Fen Adamlarına siyasi kaygılarla teknik formasyonlarına aykırı alan yaratılmaktadır,
- Proje denetleme bürokrasisi çok fazladır,

Bu tespitler bugünde güncelliğini korumaktadır.

Mesleki denetimin en önemli ayaklarından birisi kamudur. Ancak özelleştirmeler, iktidarların liyakat ve beceriden uzak kadrolaşma istekleri kamudaki bilgi birikimini ve tecrübe aktarma sürecini bitir-

miştir. Bu haliyle kamunun proje denetimi, mesleki denetim yapma olanakları sınırlıdır/yetersizdir.

Denetim yetersizlikleri en çok kaynak israfına neden olmaktadır. Çoğumuz yetersiz ve eksik projelendirmelerle ihale edilen yapılardaki sıkıntıları yaşamaktayız. Ucuz hizmet üretmek adına çoğu kez yetkisiz ve yetersiz kişilerce (farklı formasyonlar için yetiştirilmiş teknisyen, tekniker veya usta statüsündeki fen adamları) yapılan projeler standarttan uzaktır ve amaca da uygun değildir. Proje ve hizmetlerin mühendislik ölçütlerine uygunluğu ve kamusal çıkarlar açısından denetiminin kamu eliyle yapılması zorunludur. Bu konuda kurumsal ilişkiler geliştirilmelidir. Kamu kurumlarının ve/veya kamu adına hareket eden kuruluşların da bu gerçekliğin farkına varmaları konusunda birlikte çalışma zeminleri geliştirilmelidir.

Odamız ilgi alanındaki mesleki denetimin kamu tarafı; enerji iletim/dağıtım ve haberleşme olarak iki önemli alana bağımlıdır. Bu iki alana baktığımızda enerji konusunda TEİAŞ, TEDAŞ ve yetkili enerji dağıtım kuruluşları ile, haberleşme ayağına baktığımızda ise tamamen özelleştirilmiş Türk Telekom A. Ş. ile karşılaşmaktayız. Enerji alanında kısmen kurumsal bir kamu ayağı varken haberleşme alanında kamu ayağı hiç yoktur.

Mesleki denetimin diğer önemli ayağı ise Meslek Odalarıdır. Odamız açısından bakıldığında her yıl yönetmeliklerde ve uygulamalarda değişiklikler yapılsa da denetimlerin sorunsuz ve amaca uygun olduğunu söyleyemeyiz.

2011 yılı başında yayımlanan EMO EN AZ ÜCRET VE MESLEKİ DENETİM UYGULAMA ESASLARI YÖNETMELİĞİ'nin Madde 10-g bendi aşağıdaki ifadeleri içermektedir.

'D) Mesleki denetimde EM'nin Oda üyelik kaydının devam edip etmediği ve kısıtlılığının olup olmadığı, imzasının doğruluğu, EM; SMM ise yıl içinde bürosunun tescilini yapıp yapmadığı, kesilen faturanın veya serbest meslek makbuzunun en az ücret ta-

nımlarına uygunluğu, hizmet sözleşmesinin taraflarca imzalanmış aslı, SMM değilse hizmet ürettiği kurum veya kuruluşla olan bağlantısı incelenir. Ancak bu, mesleki denetim yapılan EMH'yi onaylama anlamını taşımaz.

6) Mesleki denetim yapılan hizmetlere ait serbest meslek makbuzu veya faturalar her yıl en geç Aralık ayı içinde ilgili Oda birimleri tarafından bu Yönetmelik çerçevesinde kontrol edilecektir.'

Bu tutarsız uygulama doğal olarak SMM üyeler arasında huzursuzluk yaratmaktadır. Eğer belirlenen En Az Ücret İstanbul'da %75 olarak uygulanacaksa hiçbir il ve ilçede %75 üzerinde bir bedelle uygulanamaz. Eğer belirlenen En Az Ücret geçmiş dönemlerin temel ili olan İstanbul'da %75 olarak uygulanabiliyorsa belirlenen ücretler yüksek demektir.

Geçtiğimiz yıllarda olmayan ve 2011 yılı içerisinde devreye sokulan uygulamalar özet olarak;

- SMM'nin hizmet ürettiği kişi ve/veya kurumla tip sözleşme yapma zorunluluğu,
- SMM'nin yıl içerisinde üretmiş olduğu SMM hizmetlerine karşılık düzenlediği fatura/serbest meslek makbuzu'nun EMO'ya ibraz edilmesi zorunluluğu,

Böylelikle, SMM'nin ürettiği hizmetlerden doğan haklarının hukuki güvenceye alınması (Sözleşme yapılması) ve SMM'nin yıl içerisinde ürettiği hizmetlerin En Az Ücret tanımlarına uygunluğunun denetimi hedeflenmektedir.

Ancak bu uygulamalar da mesleki denetim konusunda istenilen sonuçları getirmemiştir.

Şöyleki;

1. Piyasa diye tanımlayabileceğimiz alan maalesef liberal ve kural tanımaz bir alandır. Kağıt üstünde gösterilen proje veya hizmet bedeli çoğunlukla gerçeği yansıtmamaktadır. İade faturalar, karşılıklı olarak düzenlenen hizmet alımlarıyla piyasanın belirlediği kurallar ister istemez işlemektedir. Zaten SMM'nin EMO ile ilişkisi ticari faaliyetinden dolayı değil mesleki faaliyetindedir. SMM, ticari faaliyetinden dolayı Ticaret Odası ve Maliye Bakanlığı'na karşı sorumludur. Bu yüzden hukuki olarak ticari faaliyetten dolayı EMO'nun yaptırım uygulama gücü yoktur.
2. Yapılan tüm uygulamalara rağmen mühendislerin diploma kiralama uygulaması engellenememiştir.

Bunun en önemli kanıtı bazı 'mühendislik' bürolarından gelen aşırı sayıdaki proje ve projelerdeki kalitenin düşüklüğüdür.

3. Yapılan uygulamalarla hizmet üretim bedelleri mühendislik standardına yükselmekte aksine kurallara uygun çalışan SMM üyeleri mağdur etmektedir.

Bildiği gibi EMO tarafından yayımlanan En Az Ücret Bedelleri'nde 1999 yılından itibaren bölgesel azaltma katsayısı uygulanmaktadır. (Doğrudan konuyla bağlantılı olmasa da benzer bir uygulamanın EMO genelinde personel ücretlendirmesinde de yapıldığını hatırlatalım.) Bu uygulama, basit olarak, belirlenen En Az Ücret'lerin ülkemizin en gelişmiş ili olan İstanbul'u temel alarak belirlenmesi ve diğer il ve ilçeler içinse gelişmişlik düzeylerine göre belli bir azaltma katsayısı uygulanmasıdır.

Ancak 2011 yılında yayımlanan bölgesel azaltma katsayılarında öngörülen ölçütlere uyulmamıştır.

Örneğin Türkiye'nin en gelişmiş metropolü olan İstanbul için kabul edilen katsayısı %75 iken Diyarbakır için ise %100'dür. Benzer uygulamalar bir dizi EMO birimi için de geçerlidir.

Bu tutarsız uygulama doğal olarak SMM üyeler arasında huzursuzluk yaratmaktadır. Eğer belirlenen En Az Ücret İstanbul'da %75 olarak uygulanacaksa hiçbir il ve ilçede %75 üzerinde bir bedelle uygulanamaz. Eğer belirlenen En Az Ücret geçmiş dönemlerin temel ili olan İstanbul'da %75 olarak uygulanabiliyorsa belirlenen ücretler yüksek demektir.

Ne yapmalı,

1. 2012 yılı için İstanbul'u temel alan En Az Ücret'ler belirlenmelidir.
2. Tüm illerin gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak İstanbul için belirlenen bedellerden azaltma uygulanmalıdır.
3. Azaltma katsayıları belirlenirken teknik kriterler dikkate alınmalıdır. (Gelen eleştiriler üzerine EMO Yönetim Kurulu Başkanı 2011 için belirlenen azaltma katsayılarında 'demokratik uygulama yapıldığı ve oyladığı' gibi hiç de teknik olmayan bir açıklama yapmıştır. Teknik bir konuda oylama yapılamaz. Ölçülebilen değerler üzerinden karar verilir.) Bu konuda personel ücretleri azaltma katsayıları ile

SMM Hizmet Bedelleri azaltma katsayıları uyumlu olmalıdır. Örneğin bir EMO biriminde SMM Hizmet Bedellerinde %100 oranı tercih edilirken, personel ücretlerinde % 60 oranı uygulanmaktadır. (Bu konuda çok sayıda örnek verilebilecektir.) Kısaca özetlenecek olursa; birime para getirecek uygulamada olabildiğince yüksek oran - bedel uygulandığı ve birime masraf olarak görülen personel ücretinde ise olabildiğince düşük oran -bedel belirleme yoluna gidildiği gözlenmektedir. Bu piyasacı anlayış terk edilmelidir. EMO birimleri ticari bir işletme değildir.

4. Yayımlanan yönetmeliğin Madde 6-1 (a) bendindeki 'En az ücret tanımları her yıl Oda Sürekli SMM Komisyonu tarafından belirlenir' ifadesi çıkarılmalıdır. Üçüncü kişi ve kuruluşlara karşı muhatap EMO Yönetim Kurulu'dur. SMM Sürekli Komisyonu sadece değerlendirme ölçütlerini belirlemelidir.
5. Fatura ibraz etme uygulamasına son verilmelidir. Diplomasını kiralaayan veya üretmediği hizmete imza atan üyeler varsa; bunların tespitine yönelik yerinde denetimler yapılmalıdır. Bu tür bir denetim, dürüst çalışan SMM'leri de rahatsız edici olmayabilecektir.
6. Hizmet denetim bedellerimiz çok yüksektir. Yapı sınıfı arttıkça Oda birimlerinde yapılan denetim aynı olmasına karşın denetim ücretleri SMM'yi mağdur edecek boyutlara ulaşmaktadır. Bu konuda 2012 için uygulanabilir, makul ve SMM'yi mağdur etmeyecek bir modelleme için çalışma yapılmalıdır.
7. Gerek hizmet ve denetim bedellerinin tespitinde gerekse bölgesel azaltma katsayılarında TMMOB genelinde uyumluluk sağlayacak bir düzenleme yapılmalıdır.
8. Gerek Mimarların gerekse hizmet/proje ihalesi yapan kuruluşların hizmet bedelleri paylaşımında TMMOB tarafından belirlenen kriterlere uygun davranmaları konusunda çalışma yapılmalıdır.

Tüm üyelerimizin asgari anlamda mutabakatı olmadan yapılacak yönetmeliklerin kime yararı olacak? Umarım yeni yılda çıkacak yönetmelik bu sorunları çözer de bir daha değinmek zorunda kalmayız.

Daha gidecek çok yolumuz var. Önemli olan bu yolu SMM üyelerle uyumlu ve onlardan yana olarak yürütmek.

Sevgi ve dostlukla,